

תלמוד ירושלמי מסכת ראש השנה דף ו/א

דא"ר חנינה שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות מתו אבות נפקדו אימהות. בראשונה בירח בול שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסליו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה ויעף אלי אחד מן השרפים שרפים עומדים ממעל לו מיכן והילך והאיש גבריאל כי אם מיכאל שרכם.

רמב"ן על שמות פרק יב פסוק ב

וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפרש (להלן כ ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתינו, שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחלת שנותינו מתשרי, דכתיב (להלן לד כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתיב (שם כג טז) בצאת השנה, אם כן כשנקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה וזה טעם ראשון הוא לכם, שאינו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתינו: וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א ב, ב"ר מח ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד - טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א ז, עזרא ו טו, נחמיה א א) ובמגילת אסתר (ג ז) ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם) ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה:

ספר שיחת מלאכי השרת - ד"ה ירושלמי פרק קמא דר"ה

מכאן מצאו קצת מפקרים מקום לומר כי שמות המלאכים מחודש בידם מבבל מה שקיבלו מן הבבליים והפרסיים אשר הם שנהגו בזה וישראל קיבלו מהם. והוסיפו פשע ורשע בדברים כאלו אשר אין אנו רשאים להשיב עליהם כלל כמשפט לאפיקורסי ישראל דכל שכן דפרקי טפי. וגם לא להזכיר שפת שקר ולשון רמיה שלהם רק לבקש יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וגו' (תהלים י"ב, ד): אמנם ביאור מה שאמר עלו מבבל על דעת. כי ידוע כי שמות הדברים כולם יש להם טעם לפי הענין ואבוהון דכולהו (בראשית ב', כ"ג) לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה וגו' חוה כי היא היתה אם כל חי (שם ג', כ') וכמוהם הרבה בתורה ונביאים כתובים בטעם קריאת שמות האנשים והמקומות על מאורעות וטעמים שונים. וכן בדברי חז"ל במקומות הרבה אשר לא פורש טעם שמותם בתורה פירשו לנו הם טעמים לשבח. והמה יעידו גם על כל נעלם כי לא נקרא שום שם דבר על דרך ההזדמן בלבד רק לסיבת מה: וכפי זה הנה גם למלאכים נוכל לקרוא לכל מלאך ומלאך שם כפי כח פעולתו הנגלית אלינו במה שיפעול כח שליחותו אשר אל הפעולה ההוא הוא שלוח על שמה נקראהו. ונתפרש הטעם מה שלא נקראו (בראשונה) בשם אצל חז"ל (במדבר רבה י', ה') דבר אחר והוא פלאי אמר לו המלאך איני יכול לומר לך שמי שלפי השליחות ששולח הקב"ה אותנו קורא לנו שם הוי והוא פלאי לפי פלא ופלא שעושה על ידו הוא קורא לו שם עד כאן: ומתחילת בית שני נעלם הגילוי השכינה רצה לומר גילוי דבר זה שה' שוכן תוך בני ישראל וכמו שאמרו (ברכות ד'). ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה בימי יהושע אלא שגרם החטא וכדרך וכו'. רצה לומר נס נגלה בשידוד הטבע ולא נס נסתר אלא שגרם החטא שהוצרך להתעלם ההנהגה הנגלית בשידוד הטבע בכל עת על ידי שם ה' השוכן. כי גם זה היה בהעלם כי כאשר אין נסים ושידודים נגלים רק בהסתתר בהנהגת הטבע אז אין ניכר שה' שוכן בתוכנו רק הוא בהעלם. וזהו הסתלקות הנבואה אז שגם הוא גילוי שכינת ה': ודבר זה גרם החטא אז שיעלם על ידי בקשת אנשי כנסת הגדולה לפי ראותם גודל החטאים אמרו (יומא ס"ט ע"ב) לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן. שביטלו ליצרא דעבודה זרה. ובשיר השירים רבה (ז', י"ד) [על פסוק דמתה לתמר] שהיה זה בימי מרדכי ואסתר. ועל ידי כפיית היצר דעבודה זרה שהוא ההיפך מהכרת השם יתברך כאשר כפו לו

השיגו גילוי השכינה. וכן כאשר שמעו לו אז הושדד הטבע להרע להם כמדתו יתברך מדה כנגד מדה לפי שהם אמרו אין ה' רואה (יחזקאל ח', י"ב) לכן הראם כי הוא רואה כל מעשיהם אבל כאשר נתבטל יצרא דעבודה זרה שזה גרם החטא שהוצרך להתבטל אז ממילא נסתלקה הנבואה והשכינה גם כן מבני ישראל כי לא היה להם דבר שעל ידו ישיגו גילוי שכינת השם יתברך אצלם רק היה הכל בהעלם. ולכך אסתר שהיא סוף גלות בבל הוא סוף כל הניסים הנגלים שניתנו לכתוב שמן אז והלאה היו נסים נסתרים שלא ניתנו לכתוב: ומאן דאמר שגם אסתר לא ניתנה לכתוב כתבו התוס' (מגילה ז'. ד"ה נאמרה) דהיינו ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנו לכתוב [ומה שכתבו שם פירוש הגמרא דיומא תמוה דאם כן מאן דאמר לא ניתנה לכתוב דביומא רצה לומר אף מדרבנן והדרא קושיא לדוכתא איך פליג אסתם משנה ומנו האי מאן דאמר וצריך עיון. וראיתי במהרש"א שם שהרגיש בזה]:

ופירושו שלגבי השם יתברך לא היה כן נס גלוי שהוא שינוי ההנהגה הטבעית ולכך ברוח הקודש לא ניתנה לכתוב שאין כאן נס גלוי. אבל אצל החכמים ובני הדור היה נס גלוי מצד זה שהיה נראה תוקף התפילה שפעלה שהם שלוש התעניות שצמו וביום התענית השלישי היה גדולתו של מרדכי בהיותו עסוק בשקו ובתעניתו. תכיפות העניינים היו דברים גלויים מאוד לכל באי העולם שרק כח תפילת מרדכי פעלה כל זה שלכן רבים מעמי הארץ מתייחדים ונפל פחד מרדכי עליהם. ולכן מדרבנן שהם חכמי בני אדם מצדם ניתן לכתוב: וזהו שמתרץ שם הגמרא אליביה דהך מאן דאמר מוקי לה כר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר וכו'. והוא מופלא לכאורה דעדיין דרשת שחר מאי עביד פתח בשחר וסיים באילת. אבל רצה לומר שמצד התפילה היתה אסתר סוף כל הנסים הנגלים דוגמת השחר שדבר זה הוא גם כן מעיד על היות השכינה דבוקה בישראל להושיעם שהיא הגורמת שינוי סדר. ואף על פי שאז לא היה שינוי סדר באמת אצל השם יתברך אבל אצל בני אדם היה ניכר אז שה' בתוך בני ישראל ודבק בהם גם לשנות הסדר. ודבר זה היה אסתר הסוף שמן הוא והלאה נפסק גילוי השכינה ושינוי סדר הנגלה לעין מכל וכל:

וזהו דברי האומר כי שמות במלאכים עלו מבבל. שעד שלא עלו מבבל והיתה השכינה בתוך בני ישראל בגלוי היה בכל עת המצטרף שינוי סדר ונשתנו שמות המלאכים כמו שנתבאר לעיל. אבל משעלו מבבל והיה סוף כל הניסים והפלאים משינוי הטבע להיות מצויים בישראל שנסתלקה מהם השכינה והנבואה אז עלו בידם שמות המלאכים שהתחילו לקרוא לכל מלאך בשמו המיוחד לו לפי שאינו שכיח מעתה שישתנה משמו כלל:

משנה מסכת אבות פרק א

(ב) שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֻסֵת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתְּנִיחָה וְעַל הַעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֻסָּדִים:

ספר דרך חיים - פרק א משנה ב

ותדע כי אלו שלשה דברים שהם התורה והעבודה וגמילת חסדים, כמו שהיו אלו ג' דברים ג' עמודי עולם, נתנו לג' אבות שהם אברהם יצחק ויעקב שהם ג' יסודות ואבות העולם, ולכך ראוי שיהיה להם אלו ג' דברים שהם יסודות ועמודים לעולם. וזה כי תמצא **גמילת חסדים** שהיא **מדת אברהם**. כמו שמבואר בכתוב שהיה זריז בכל גמילת חסדים, דהיינו קבלת אורחים, וכן ממה שהכתוב אומר ויטע אשל בבאר שבע ודרשו ז"ל (סוטה י' ע"א) פונדק או פרדס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכתוב (מיכה ז') תתן אמת ליעקב ולאברהם חסד ודבר זה מבואר ואין להאריך כלל. **יצחק זכה במדת העבודה** שהרי הקריב עצמו על גבי מזבח. ובמדרש (ויק"ר פ"ב) אותו היום שהעלה אברהם את יצחק בנו על גבי המזבח תקן הקב"ה שני כבשים אחד בשחרית ואחד בין הערבים שנאמר את הכבש האחד וגו' וכל כך למה בשעה שישראל מקריבין תמידים על המזבח וקוראין את המקרא הזה צפונה לפני ה' זוכר עקידת יצחק בן אברהם מעיד אני עלי שמים וארץ בין גוי ובין ישראל ובין אשה עבד ושפחה קורא את המקרא הזה צפונה לפני ה' זוכר עקידת יצחק ע"כ, הרי כי בשביל העקידה היה העבודה אל הש"י, מפני כי יצחק הקריב עצמו אל הש"י, ולפיכך עיקר העבודה היה ליצחק שהקריב עצמו. והוא הסוד שלא נאמר צפונה אלא בפרשת ואם מן הצאן קרבנו בפרשת ויקרא (א'), ואף כי העולה מן הבקר שפרשה ראשונה מדברת ממנו גם כן צריכה צפון וכמו שדרשו מן וי"ו של ואם מן הצאן, מכל מקום לא נזכר צפון אלא אצל הצאן, מפני כי קרבן של יצחק היה איל וראוי אליו צפון והוא ידוע למבינים כי משם היה העקידה. **יעקב היה לו מדת התורה** כמו שאמר (בראשית כ"ה) יעקב איש תם יושב אוהלים, וכמו שרמזו חכמינו ז"ל במדרש אם לבן גרתי ואחר עד עתה אף על פי כן תרי"ג מצות שמרתי, הרי לך

כי יעקב היה לו מדת התורה. ואל יקשה לך הרי אברהם היה שומר התורה דהא כתיב בפירוש אצלו (שם כ"ו) עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורותי ודרשו ז"ל (יומא כ"ח ע"ב) קיים אברהם אפילו עירוב תבשילין. חלוק יש, כי אברהם שומר התורה במעשה, אבל למוד התורה היה ליעקב בפרט כי אצלו נאמר יושב אוהלים שזה נאמר על הלומד בה, ועוד אף כי אברהם שמר התורה לא מצינו כי בזכותו נתנה תורה לישראל, אבל בזכות יעקב נתנה תורה לישראל שנאמר (מיכה ט') ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל בשביל יעקב ובשביל ישראל נתנה תורה, גם תבין זה ממה שנאמר (שם) ותן אמת ליעקב ולאברהם חסד וכתוב (מלאכי ה') תורת אמת היתה בפיהו הרי כי ליעקב נתנה התורה בפרט כי היא תורת אמת וכל הדברים נתבארו במקום אחר:

...

והפירושים אשר בארנו לך, הם יוצאים ומסתעפים מן הפל' האמתי אשר יש במאמר הזה בעמקי החכמה, שכבר ידעת כי יסודות העולם הם ג' אשר נקראו בספר יצירה אמ"ש והם מים אויר אש, הנה היסודות לעולם שלשה הם, ולא נזכר הרביעי היא הארץ לטעם ידוע לנבונים, ואלו ג' יסודות אשר זכר בעל ספר יצירה, והם יסודות עליונים שנקראו אמ"ש שהם יסודות הכל שמהם נברא הכל כמו שמבואר שם, ואלו שלשה ע"י אלו ג' דברים מתקשרים בו ית' אשר הוא יסוד הכל ובה העולם עומד בקיומו בו ית', כי התורה היא רוח חכמה ובינה. העבודה היא האש שהרי כך נקרא העבודה בכל מקום קרבני לחמי לאשי, ובכל הקרבנות אשה ריח נחוח לד' ודבר זה מאד ידוע, ושחיטת כל קדשי קדשים בצפון דוקא שמשם מדת האש, וגמילות חסדים היא מדת המים דכתיב (קהלת י"א) שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, וכתוב (ישעי' ה') אשרי זורעי על כל מים שדרשו זה על גמילות חסדים כמ"ש ז"ל במס' ב"ק בפ"ק (י"ז ע"א) כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים שנאמר אשרי זורעי על כל מים ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, ודבר ידוע הוא זה כי בעל חסד משפיע לאחר כמו המים המשפיעים. ולפיכך אמר על ג' דברים העולם עומד, כי העוה"ז אשר הוא מיוסד על ג' יסודות אשר זכרנו, מתקשר בו יתברך ע"י אלו ג' דברים, כי יש ליסוד הרוח קשור בתורה שהיא רוח, ויסוד המים יש לו קשור בגמילות חסדים שהוא מדת המים, ויסוד האש יש לו קשור בעבודה שהיא אש, וע"י אלו ג' דברים אשר כל אחד מן ג' יסודות העולם יש לו קשור באחד מהם כמ"ש יש להם קשור עם הש"י, כי התורה והעבודה וגמילות חסדים יש להם קשור עם הש"י עד שהכל מקושר בו יתברך, ולפיכך אלו ג' דברים הם עמודי העולם בודאי: ורמז הכתוב דבר זה בפסוק (תלים נ') אל אלהי יי דבר ויקרא ארץ, ר"ל שקרא לארץ שתהא עומדת לפניו, כדכתיב (ישעי' מ"ח) ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני עליהם יעמדו יחדיו, כי העוה"ז אשר בו ג' יסודות, מקושרים בג' שמות ע"י אלו ג' דברים שזכר התנא והם תורה עבודה גמ"ח רק שזכר [ב' השמות] קודם השם המיוחד, והטעם הוא לסמוך שם המיוחד לארץ כי הוא מעמיד הארץ בראשונה וזכר שם אל שהוא מדת החסד כמ"ש ז"ל אל זה מדת החסד שנאמר אלי אלי למה עזבתני למדת הדין, ובשם הזה מתקשר יסוד המים ע"י גמילות חסדים בשם אל כי כבר אמרנו כי החסד מדת המים. וזכר שם אלהים ובו מתקשר יסוד האש ע"י העבודה, שהעבודה הוא מצד מדת הדין שהוא שם אלהים כי הקרבנות הם נקראים אשי, רק הכונה לשם המיוחד. וזכר שם ה' כי בשם הזה מתקשר יסוד הרוח ע"י התורה שנתנה בשם הזה, אשר נודע השם הזה למשה שהיה מקבל התורה, הרי לך מבואר ומפורש מ"ש כי העולם עומד על ג' דברים, כי ג' יסודות העולם יש לו קשר בג' דברים שהם התורה והעבודה וגמ"ח, ואלו ג' דברים מתקשרים בו יתברך מצד ג' שמותיו הקדושים אל אלהים ה' דבר והוא יקרא ארץ. והנה מבואר לפניך פל' מאמר זה באמת ובבירור, והבן הדברים האלו מאד כי כל מה שאמרנו הוא פל' המשנה, כי הכל הולך אל מקום אחד ושורש אחד אליו:

תוספתא מסכת סוטה פרק יג

(ז) כל זמן שהיה שמעון הצדיק קיים [היתה] נר מערבי תדיר משמת הלכו ומצאוהו שכבה מכאן ואילך מוצאין אותה פעמים כבה פעמים [דולק] כל זמן שהיה שמעון הצדיק קיים היתה מערכה תדירה כשמסדרין אותה בשחרית היתה מתגברת והולכות כל היום כולו והיו מקריבין עליה תמידין ומוספין ונסכיהן ולא היו מוסיפין עליה אלא שני גזרי עצים עם תמיד של בין הערבים כדי לקיים מצות [עצים] שנאמר (ויקרא ו) ובער עליה הכהן משמת שמעון הצדיק תשש כחה של מערכה כשמסדרין אותה [משחרית] לא היו נמנעין מלהוסיף עליה עצים כל היום כולו כל זמן שהיה שמעון הצדיק קיים ברכה נכנסת בשתי [הלחם] ובלחם הפנים שתי הלחם מתחלקת בעצרת לכהנים ולחם הפנים ברגל לכל המשמרות [לאנשי משמר] יש מהן שאוכלין ושובעין ויש שאוכלין ומותירין ולא עלה ביד כל אחד ואחד אלא כזית משמת שמעון הצדיק לא היתה ברכה נכנסת לא בשתי הלחם ולא בלחם הפנים הצנועין מושכין ידיהן והגררנין חולקין ביניהם ולא עלה ביד כל אחד ואחד אלא כפול: מעשה בכהן אחד מצפורי שנטל

חלקו וחלק חבירו ואעפ"כ לא עלה בידו אלא כפול והיו קורין אותו בן [חמסן] עד היום:

(ח) שנה שמת בה שמעון הצדיק [אמר להם בשנה זו אני] מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם כל ימות הכפורים היה זקן [אחד לובש] בגדים לבנים ומתכסה לבנים נכנס עמי [ויוצא] עמי שנה זו נכנס עמי ולא יצא לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת משמת שמעון הצדיק פסקו מלברך בשם (ס"א) [נמנעו אחיו מלברך בשם]:
לברך בשם (ס"א) [נמנעו אחיו מלברך בשם]:

תלמוד ירושלמי מסכת יומא דף כז/א

מעשה באחד שהאריך וגמרו להכנס אחריו אמרו שמעון הצדיק היה אמרו לו למה הארכתה אמר להן מתפלל הייתי על מקדש אלהיכם שלא יחרב אמרו לו אע"פ כן לא היית צריך להאריך. ארבעים שנה שימש שמעון הצדיק את ישראל בכהונה גדולה ובשנה האחרונה אמר להן בשנה הזאת אני מת אמרו לא מאיכן אתה יודע אמר להן כל שנה ושנה שהייתי נכנס לבית קודש הקדשים היה זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויוצא עמי ובשנה הזו נכנס עמי ולא יצא עמי.